

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ , ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ**

**ΘΕΜΑ:ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:ΑΝΔΡΕΑΣ Γ.
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:ΓΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Α.Μ.:1340200101027**

ΑΘΗΝΑ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A.ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ

B.Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

1.ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

- 1.1 Τα ιστορικά στοιχεία της εμφάνισης και της καταγωγής του δικαιώματος.....
- 1.2 Η πορεία της κατοχύρωσης του δικαιώματος στον ελληνικό χώρο από τα ελληνικά συνταγματικά κείμενα.....
- 1.3 Βασικές νομοθετικές διατάξεις που συγκροτούν το πλαίσιο προστασίας του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας στην Ελλάδα.....
- 1.4 Το συνταγματικό πλαίσιο προστασίας της θρησκευτικής ελευθερίας κατά το άρθρο 13 του ισχύοντος Συντάγματος.....
- 1.5 Οι περιορισμοί οι εκ του Συντάγματος τιθέμενοι στο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

2.Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

- 2.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός της οικογένειας.....
- 2.2 Είδη και μορφές εμφάνισης της οικογένειας.....

2.3 Η λειτουργία , η αποστολή και ο προορισμός της σύγχρονης οικογένειας.....

2.4 Οι συνταγματικές διατάξεις που συμβάλλουν στην προστασία του θεσμού της οικογένειας.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ:

3.ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

3.1 Η ιστορική πορεία του προσηλυτιστικού φαινομένου.....

3.2 Η αντιμετώπιση του εγκλήματος του προσηλυτισμού από το ισχύον δίκαιο.....

3.3 Η περιπτωσιολογία της ενδοοικογενειακής ασκήσεως του προσηλυτισμού.....

A. Προσηλυτισμός μεταξύ γονέων και τέκνων.....

B. Προσηλυτισμός μεταξύ συζύγων.....

3.4 Συνοπτική παρουσίαση των αμυντικών δικαιωμάτων στις οικογενειακές σχέσεις αναφορικά με το ζήτημα των θρησκευτικών πεποιθήσεων.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:

4.Η ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 4 ΠΑΡ. 2 ΤΟΥ Α.Ν. 1363/38

Γ.ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δ.ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ε.ΛΗΜΜΑΤΑ

ΣΤ.ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Z.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η.ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ-ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Α.ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα το οποίο καλούμαστε να μελετήσουμε , στην παρούσα εργασία , είναι θέμα εξαιρετικά πολύπλευρο και πολυδαίδαλο.Διαπλέκεται με πληθώρα κοινωνικών φαινομένων , εντός των οποίων και εκδηλώνεται , όπως το φαινόμενο της οικογένειας , της ανθρώπινης κοινωνικής επαφής , του γάμου.Εισχωρεί εντός σύνθετων κοινωνικών σχηματισμών , όπως είναι η Εκκλησία , γεγονός που οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερη περιπλοκή του όλου ζητήματος της αντιμετώπισής του.

Αρχικά , η εκκίνηση πρέπει να γίνει από την κατοχυρωμένη και συνταγματικώς πλέον σήμερα θρησκευτική ελευθερία.Ο ορισμός και η σύντομη ιστορική αναδρομή στην κατοχύρωση του ατομικού αυτού δικαιώματος , κρίνονται απαραίτητα.Ακολουθούν οι βασικές νομοθετικές διατάξεις του ελληνικού δικαίου , οι αναφερόμενες στην θρησκευτική ελευθερία.Κατόπιν , απαραίτητη κρίνεται η αναφορά των περιορισμών που το ίδιο το Σύνταγμα , θέτει στο δικαίωμα.

Η εξέταση του οικογενειακού φαινομένου , της γαμικής συμβίωσης και της τεκνοποιίας , κρίνεται απαραίτητη , προκειμένου να γίνει κατανοητή η επίδραση που ασκεί επάνω στα κοινωνικά αυτά οικοδομήματα η άσκηση του προσηλυτισμού.Οι μορφές και τα είδη της οικογένειας θα εξετασθούν στο οικείο κεφάλαιο , όπως επίσης και η λειτουργία και ο προορισμός της οικογένειας και το συνταγματικό πλαίσιο προστασίας της.

Στον κυρίως κορμό της εργασίας , θα αναπτυχθεί η προβληματική και η περιπτωσιολογία του ενδοοικογενειακού προσηλυτιστικού φαινομένου.Μετά από μια σύντομη αναδρομή στην εξέλιξη του φαινομένου , ακολουθεί η παρουσίαση των διατάξεων του ελληνικού δικαίου για την αντιμετώπισή του.Η εφάνιση του προσηλυτισμού στο πεδίο των οικογενειακών σχέσεων , γίνεται σε δύο επίπεδα.Στο επίπεδο των σχέσεων γονέων και τέκνων και στο επίπεδο των συζυγικών σχέσεων.Λεπτομερής θα είναι η ανάπτυξη και των δύο και των επιμέρους νομοθετικών ρυθμίσεων , τόσο του ισχύοντος , όσο και του προισχύσαντος δικαίου.

Τέλος , θα γίνει μια συνοπτική αναφορά και εξέταση της αντισυνταγματικότητας του άρθρου 4 παρ. 2 του Α.Ν. 1363/38.

Β.Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.Το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας

1.1 Τα ιστορικά στοιχεία της εμφάνισης και της καταγωγής του δικαιώματος

Όταν ομιλούμε για θρησκευτική ελευθερία, ομιλούμε για ελευθερία προσωπική, ελευθερία γνώμης και πνεύματος.Για το λόγο αυτό και συγγενή έννοια αποτελεί η έννοια της ανεξιθρησκείας.Αν και η θρησκευτική ελευθερία, είναι έννοια ευρύτερη και πλουσιότερη.Αποτελεί δικαίωμα και όχι απλά πραγματική κατάσταση.

Η ανεξιθρησκεία αναγνωρίστηκε στον γνωστό κόσμο για πρώτη φορά το 313 μ.χ. με το διάταγμα του Μεδιολάνου που υπεγράφη από τον Μ.Κωνσταντίνο και τον Λυκίνιο.Οι αγώνες για την πολυπόθητη κατάκτηση της θρησκευτικής ελευθερίας κλιμακώθηκαν και στους επόμενους αιώνες όταν και πολλοί μαρτύρησαν και βασανίσθηκαν για να αλλάξουν το θρήσκευμα της επιλογής τους.Οδυνηρή πανανθρώπινη εμπειρία στον τομέα αυτόν αποτέλεσε το δικαστήριο της Ιεράς Εξέτασης του Μεσαίωνα.

Στα νεότερα χρόνια και τα χρόνια που ακολούθησαν, η θρησκευτική ελευθερία αποτέλεσε ένα από τα πρώτα υπό διεκδίκηση ατομικά δικαιώματα στους κόλπους της Ευρώπης.Οι εννοιολογικές της προϋποθέσεις διαμορφώθηκαν σταδιακά κατά την περίοδο του 16^{ου} αιώνα , ως αντίδραση στο δικαίωμά του ηγεμόνα να ορίζει την θρησκεία των υπηκόων του.Η θρησκευτική αυτή μεταρρύθμιση έθεσε τέλος σε μια μακροχρόνια πολεμική διαμάχη καθολικών και διαμαρτυρομένων, η οποία και αναγόταν σε λόγους καθαρά θρησκευτικούς.

Διακηρύχθηκε τελικά η θρησκευτική ελευθερία ως δικαίωμα , πρώτα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κατά τον 18^ο αιώνα με τη διακήρυξη δικαιωμάτων (Bill of Rights) του 1776 της πολιτείας Virginia, στη διάρκεια της περιόδου του αμερικανικού αγώνα της ανεξαρτησίας.Είναι σπουδαίας σημασίας και αποτελεί παγκόσμια κληρονομιά η παραπάνω

διακήρυξη, καθότι συνιστά το πρώτο συνταγματικό κείμενο που αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας. Μετέπειτα στη Γαλλία και μάλιστα στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 1789, στο άρθρο 10. Στην υπόλοιπη Ευρώπη, η θρησκευτική ελευθερία, αναγνωρίζεται για πρώτη φορά στο συνταγματικό κείμενο του Βελγίου του 1831 στο άρθρο 14. Σταδιακά κατοχυρώθηκε σε όλα τα ευρωπαϊκά συντάγματα του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα.

Σήμερα, η θρησκευτική ελευθερία αποτελεί εσωτερικό δίκαιο και προστατεύεται στα πλαίσια του άρθρου 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έχοντας μάλιστα ισχύ υπέρτερη των κοινών νόμων. Επανάληψη του παραπάνω άρθρου αποτέλεσε το άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου του 1966 του Ο.Η.Ε. για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.

1.2 Η πορεία της κατοχύρωσης του δικαιώματος στον ελληνικό χώρο από τα ελληνικά συνταγματικά κείμενα

Όπως και στο διεθνές επίπεδο, έτσι και στον ελλαδικό χώρο η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος πέρασε από μια σειρά στάδια εωσότου λάβει τη σημερινή μορφή. Αρχικά τα Συντάγματα της Επανάστασης, της Επιδάουρου του 1822 και του Άστρους το 1823, κατοχύρωναν και έθεταν εντός του πλαισίου των προστατευτικών τους διατάξεων την ανεξιθρησκεία. Το Σύνταγμα της Τροιζήνας του 1827, καθιέρωσε επιπλέον και την θρησκευτική ελευθερία στο άρθρο 1. Αναφορά στην ανεξιθρησκεία κάνουν και τα Συντάγματα του 1844 και του 1864/1911. Το Σύνταγμα του 1927, καθιερώνει επιπλέον τη θρησκευτική ελευθερία στο άρθρο 1.

Το ισχύον Σύνταγμα, στο άρθρο 13, προστατεύει τόσο την ανεξιθρησκεία, όσο και την θρησκευτική ελευθερία. Τα ελληνικά συνταγματικά κείμενα, πάντοτε διεκήρυσσαν συγχρόνως την θρησκεία της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας, ως επικρατούσα θρησκεία στην ελληνική επικράτεια.

1.3 Βασικές νομοθετικές διατάξεις που συγκροτούν το πλαίσιο προστασίας του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας στην Ελλάδα

Άρθρο 3 του Συντάγματος:1.Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα , είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού.Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού τηρεί απαρασάλευτα όπως εκείνες τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις.Είναι αυτοκέφαλη και διοικείται από την Ιερά Σύνοδο των εν ενεργεία Αρχιερέων και την Διαρκή Ιερά Σύνοδο που προέρχεται από αυτή, συγκροτείται όπως ορίζει ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας , με τήρησι των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της κθ' (29) Ιουνίου 1850 και της Συνοδικής Πράξης της 4^{ης} Σεπτεμβρίου 1928.

2.Το εκκλησιαστικό καθεστώς που υπάρχει σε ορισμένες περιοχές του κράτους , δεν αντίκειται στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου.

3.Το κείμενο της Αγίας Γραφής τηρείται αναλλοίωτο.Η επίσημη μετάφρασή του σε άλλο γλωσσικό τύπο απαγορεύεται χωρίς την έγκριση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδος και της Μεγάλης Εκκλησίας του Χριστού στην Κωνσταντινούπολη.

Άρθρο 13 του Συντάγματος:1.Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη.Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις κανενός.

2.Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων.Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη.Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

3.Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκείων υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.

4.Κανένας δε μπορεί εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων στο Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί στους νόμους.

5.Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο που ορίζει και τον τύπο του.

Άρθρο 4 παρ.3 του Α.Ν. 125/1967:Πάντες αδιακρίτως οι κρατούμενοι, ημεδαποί τε και αλλοδαποί απολαύουν κατά το Σύνταγμα και τους ημεδαπούς νόμους ελευθερίας της θρησκευτικής συνειδήσεως.Ενί εκάστω ασφαρίζεται ακώλυτος άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων

και παραμυθία παρά λειτουργού του ιδίου κατά το δυνατόν δόγματος ή θρησκευόματος.

Άρθρο 41 του Α.Ν. 1369/1938:Δια την ανέγερσιν παντός ναού οιοιδήποτε δόγματος απαιτείται άδεια του αρμοδίου κατά περιφέρειαν μητροπολίτου και έγκρισις του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας.

Άρθρο 4 του Α.Ν. 1363/1938 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του Α.Ν. 1672/1939:1.Ο ενεργών προσηλυτισμόν τιμωρείται δια φυλακίσεως και χρηματικής ποινής χιλίων μέχρι πενήκοντα χιλιάδων δραχμών , έτι δε και δι' αστυνομικής επιτηρήσεως ης η διάρκεια από εξ μηνών μέχρις ενός έτους ορίζεται δια της καταδικαστικής αποφάσεως.Μετατροπή της ποινής φυλακίσεως εις χρηματικήν ποινήν δεν επιτρέπεται.

2.Προσηλυτισμός ίδια είναι η δια πάσης φύσεως παροχών ή δι'υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάλψεως δια μέσων απατηλών ,δια καταχρήσεως της απειρίας ή εμπιστοσύνης ή δι'εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητας άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής.

3.Η εν σχολείω ή ιδρύματι μορφωτικώ ή φιλανθρωπικώ εκτέλεσις της πράξεως θεωρείται ως ιδιαίτερος επιβαρυντική αιτία.

Άρθρο 5 του Α.Ν. 1363/1938 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του Α.Ν. 1672/1939:Εάν και προ πάσης έτι ενάρξεως ποινικής διώξεως κατά το προηγούμενον άρθρον του παρόντος Νόμου ήθελε βεβαιωθεί δια διοικητικής ανακρίσεως ενεργουμένης παρ' αξιωματικού της Χωροφυλακής ή της Αστυνομίας Πόλεων ότι ξένος υπήκοος επιχειρεί προσηλυτισμόν , απελαύνεται ούτος αποφάσει της παρ' εκάστη Νομαρχία Επιτροπής Ασφαλείας καθ' ης επιτρέπεται εντός οκτώ ημερών από της κοινοποιήσεως προσφυγή προς τον Υπουργόν Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας.

Άρθρο 198 Π.Κ.:1.Με φυλάκιση μέχρι δύο ετών τιμωρείται όποιος δημόσια και κακόβουλα βρίζει με οποιονδήποτε τρόπο το Θεό.

2.Όποιος εκτός από την περίπτωση της παραγράφου 1, εκδηλώνει δημόσια με βλασφημία έλλειψη σεβασμού προς τα θεία , τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών.

Άρθρο 199 Π.Κ.:Όποιος δημόσια και κακόβουλα καθυβρίζει με οποιονδήποτε τρόπο την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού ή άλλη θρησκεία ανεκτή στην Ελλάδα τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

Άρθρο 200 Π.Κ.:1.Όποιος κακόβουλα προσπαθεί να εμποδίσει ή με πρόθεση διαταράσσει μιαν ανεκτή κατά το πολίτευμα θρησκευτική συνάθροιση για λατρεία ή τελετή, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

2.Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος μέσα σε εκκλησία ή σε τόπο ορισμένο για θρησκευτική συνάθροιση ανεκτή κατά το πολίτευμα, ενεργεί υβριστικά ανάρμοστες πράξεις.

Άρθρο 374 Π.Κ.:Η κλοπή τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών :α)αν από τόπο προορισμένο για θρησκευτική λατρεία αφαιρέθηκε πράγμα αφιερωμένο σ' αυτή....

1.4 Το συνταγματικό πλαίσιο προστασίας της θρησκευτικής ελευθερίας κατά το άρθρο 13 του ισχύοντος Συντάγματος

Η θρησκευτική ελευθερία αποτελεί συνταγματικά θεμελιωμένο ατομικό δικαίωμα.Πρόκειται για όρο ευρύτατο και καθολικό που περιλαμβάνει κάθε δυνατή μορφή ελευθερίας αναφερόμενη στην θρησκεία.Αναλύεται δε σε δύο μερικότερα δικαιώματα.Το δικαίωμα-ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και το δικαίωμα-ελευθερία της θρησκευτικής λατρείας ή ελευθερίας ασκήσεως της θρησκείας.Το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας θεμελιώνει αξίωση έναντι της κρατικής εξουσίας και των ιδιωτών.Αξίωση μη επέμβασης.Αποκλείει λοιπόν κάθε επέμβαση που θα παρεμποδίζει ή θα επιβάλλει τα σχετικά με τη διαμόρφωση των θρησκευτικών και πνευματικών πεποιθήσεων.

Δεν προστατεύει το άρθρο 13 του Συντάγματος φιλοσοφικές, στοχαστικές και ηθικές κοσμικές θεωρίες.Θωρακίζει και προστατεύει

μονο την θρησκευτική ελευθερία και τις κάθε λογής επιμέρους εκφάνσεις της.

Η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης περικλείει εντός της την ελεύθερη επιλογή, διατήρηση και εγκατάλειψη συγκεκριμένης θρησκείας από πλευράς του ανθρώπου. Ο άνθρωπος δικαιούται να πρεσβεύει την οποιαδήποτε θρησκεία επιθυμεί, ή την οποιαδήποτε αίρεση θρησκείας. Πρόκειται για ελευθερία απαραβίαστη. Φορείς της είναι τόσο οι ημεδαποί όσο και οι αλλοδαποί. Τόσο οι Έλληνες πολίτες, όσο και οι αλλοδαποί που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια.

Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης περιλαμβάνει επιπλέον την ελευθερία συνεταιρίζεσθαι και συνέρχεσθαι για θρησκευτικούς σκοπούς, την ελευθερία της διακηρύξεως των θρησκευτικών πεποιθήσεων προφορικός ή εγγράφως. Ακόμη, περικλείει την ελευθερία της διακηρύξεως των θρησκευτικών πεποιθήσεων και με τη μορφή της διανομής φυλλαδίων. Σεμπεριλαμβάνεται εντός του δικαιώματος της ελεύθερης θρησκευτικής συνείδησης και το δικαίωμα του γονέα να καθορίζει το θρήσκευμα του παιδιού του, το οποίο συνάμα αποτελεί και υποχρέωση που εντάσσεται στα πλαίσια της γονικής μέριμνας. Εκδηλώνεται επίσης η θρησκευτική ελευθερία και μέσα από την ίδρυση θρησκευτικών εκπαιδευτηρίων από τους οπαδούς ορισμένης θρησκείας ή δόγματος και την τήρηση θρησκευτικού διαιτολογίου (νηστεία).

Καθένας δικαιούται βάσει της προστασίας που απολαμβάνει από τις ευεργετικές διατάξεις του Συντάγματος να πρεσβεύει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις που ο ίδιος επιθυμεί και να μην υφίσταται γι' αυτές ή για την έλλειψη ορισμένων εξ' αυτών καμία απολύτως δυσμενή συνέπεια. Δύναται καθείς να μην εξαναγκάζεται σε ενέργειες που αντιτίθενται στις θρησκευτικές του πεποιθήσεις.

Η ελευθερία ασκήσεως της θρησκείας ή ελευθερία λατρείας, ως μερικότερο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, προστατεύεται και αυτή με τη σειρά της από το ελληνικό Σύνταγμα. Προστατεύεται είτε ατομικά, είτε συλλογικά. Πρόκειται δε συχνότερα για συλλογικό δικαίωμα που αναφέρεται στη συνηθέστερη ομαδική, συλλογική εκδήλωση, τη λατρεία. Κατοχυρώνεται συνταγματικά, τόσο η ομαδική λατρευτική λειτουργία, όσο και η συμμετοχή καθενός ατόμου ξεχωριστά σε αυτή. Τίθενται δε υπό το μανδύα της συνταγματικής προστασίας και οι θρησκευτικοί λειτουργοί και οι θρησκευτικές οργανώσεις και οι λατρευτικοί χώροι.

Επίσης, καθένας απολαμβάνει την ελευθερία της ελεύθερης ανάπτυξης της δραστηριότητάς του ως θρησκευτικού λειτουργού. Δραστηριότητα αναγκαία για το σύνολο της κάθε θρησκευτικής κοινότητας και άμεσα συνυφασμένη με την εκπλήρωση των σκοπών και των λειτουργιών της

κοινότητας. Περιορισμοί κάθε λογής και είδους, άμεσοι ή έμμεσοι, οι οποίοι τίθενται στο παραπάνω δικαίωμα, είναι προφανώς ασυμβίβαστη με τη συνολική συνταγματική προστασία του δικαιώματος και τελικά αντισυνταγματικοί.

Η ελεύθερη άσκηση του ατομικού δικαιώματος της λατρείας, τελεί υπό ορισμένες συνταγματικές προϋποθέσεις. Πρέπει η θρησκεία που λατρεύεται να είναι θρησκεία γνωστή. Θρησκεία δημόσια και προσιτή στον καθένα. Τέτοιου είδους θρησκείες, είναι εκείνες τις οποίες ο κάθε άνθρωπος που θέλει και ενδιαφέρεται, μπορεί να γνωρίσει και να εισέλθει στους κόλπους τους. Δεν ασκεί στο σημείο αυτό, ουδεμία επίδραση ο αριθμός των μελών που ασπάζονται την εν λόγω θρησκεία, το τυπικό και ουσιαστικό τελετουργικό της και τα μυστήριά αυτής. Δεν ενδιαφέρει καθόλου και δεν συνηγορεί συνεπώς στον χαρακτηρισμό της ως γνωστής, η χρονική διάρκεια της υπάρξεώς της στον κόσμο και οι δογματικές και θεωρητικές διαφορές της από άλλες –συγγενείς ενδεχομένως – θρησκείες.

Επιπροσθέτως, η άσκηση της λατρείας, δεν πρέπει να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Δεν πρέπει ακόμα η λατρεία να ασκείται, κατά τρόπο που να αποβλέπει και να στοχεύει στον προσηλυτισμό. Να μην επιχειρείται δηλαδή η μεταβολή, η αλλαγή της θρησκευτικής συνείδησης άλλων με τη χρήση απατηλών μέσων και ηθικών ή υλικών παροχών. Με την εκμετάλλευση της αδυναμίας της πνευματικής, της κωφότητας, της απειρίας των άλλων.

Σημαντικό σταθμό στην κατανόηση του πλέγματος προστασίας των ρυθμίσεων για την θρησκευτική ελευθερία, αποτελεί το άρθρο 18 της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εκεί τονίζεται πως η θρησκευτική ελευθερία περιέχει την ελευθερία μεταβολής θρησκείας και παποιθήσεων. Ομοίως διακρίνει και το άρθρο 1 της Διακηρύξεως του Ο.Η.Ε. για την εξάλειψη όλων των μορφών της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας.

Τέλος, το άρθρο 5 παρ.2 του Συντάγματος, περιέχει απαγόρευση διακρίσεων λόγω θρησκείας. Και τούτο, διότι, επ' ουδενί, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, τα θρησκευτικά πιστεύω, ο Θεός του κάθε ανθρώπου δεν πρέπει να αποτελεί και δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση κριτήριο, για τον περιορισμό, την αναγνώριση ή τη στέρηση δικαιωμάτων.

Δύνανται, ανάλογα με το εκάστωτε περιεχόμενο του υπό κρίση δικαιώματος να επιτραπούν εξαιρέσεις, αν και στο μέτρο που επιβάλλονται από το περιεχόμενο του δικαιώματος. Εξαιρέσεις επιτρέπονται και όπου τυχόν προβλέπονται από το Σύνταγμα.

1.5 Οι περιορισμοί οι εκ του Συντάγματος τιθέμενοι στο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας

Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της θρησκευτικής συνείδησης του καθενός, τελεί υπό ορισμένους περιορισμούς που το ίδιο το Σύνταγμα θέτει. Πρόκειται αναμφισβήτητα για μια προστασία σχετική. Τέτοιου είδους συνταγματικοί περιορισμοί, απορρέουν από τα άρθρα 3 και 13 παρ.2 και παρ.4.

Το άρθρο 3 παρ.1, ορίζει πως η Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία, είναι η επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα. Η θεσμοθέτηση της διάταξης, προφανώς και οφείλεται σε λόγους κατεξοχήν ιστορικούς. Η εν λόγω ιδιότητα της επικρατούσας θρησκείας, η οποία και αποδίδεται στην ελληνοορθόδοξη θρησκεία, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί πως υποδηλώνει κάποιας μορφής «ανωτερότητα» έναντι των υπολοίπων γνωστών θρησκειών. Κάτι τέτοιο άλλωστε θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη συνταγματική διάκριση σε βάρος των υπολοίπων γνωστών θρησκειών. Δεν πρέπει συνακολούθως να θεωρηθεί πως ασκεί η επικρατούσα θρησκεία κάποιου είδους «εξουσία», εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, επί των υπολοίπων θρησκειών.

Αποτελεί απλούστατα η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία την επίσημη θρησκεία του ελληνικού κράτους. Στην εν λόγω θρησκεία, το ελληνικό κράτος από της ιδρύσεώς του, έχει αποδώσει ορισμένα προνόμια. Απολαμβάνει βεβαίως η ορθόδοξη εκκλησία την προνομιακή μεταχείριση του ελληνικού κράτους, βρίσκεται όμως συγχρόνως και υπό την εποπτεία και τον έλεγχό του. Υφίστανται πράγματι εκκλησιαστικές πράξεις, οι οποίες και υπόκεινται σε πολιτειακό έλεγχο και σε έλεγχο νομιμότητας.

Περιορισμοί στην θρησκευτική ελευθερία, τίθενται και από την επιφύλαξη των νόμων. Πρόκειται ειδικότερα για τους περιορισμούς που τίθενται από τα καθήκοντα έναντι του κράτους και των νόμων. Αφορούν προφανώς σε ζωτικά συμφέροντα της ελληνικής πολιτείας, στη θέα των οποίων, θα πρέπει να υποχωρεί η προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας.

Εξέχουσα θέση στην προβληματική που αναπτύσσεται εδώ, κατέχει το ζήτημα της στράτευσης ατόμων που για λόγους που ανάγονται στη θρησκευτική τους συνείδηση, αντιτίθενται είτε στη στράτευση, είτε στην ένοπλη υπηρεσία στο στράτευμα. Χαρακτηριστική περίπτωση, αποτελεί επιπλέον η εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων προς την ελληνική πολιτεία. Ο φορολογούμενος, δεν δύναται σε καμία περίπτωση να αρνηθεί την καταβολή αυτών για λόγους που ανάγονται στη θρησκευτική του συνείδηση.

Κανείς δε μπορεί συν τοις άλλοις ,να αρνηθεί τη συμμόρφωσή του στους νόμους της Ελληνικής Πολιτείας , με την αιτιολογία ότι οι τελευταίοι προσκρούουν στο θρησκευτικό αίσθημά του.Και συγκεκριμένα στους νόμους που αναφέρονται στην παιδεία, τη δημόσια υγεία, την εθνική άμυνα και εθνική ασφάλεια , τη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών.Αυτονόητη επομένως και αναφορικά με την θρησκευτική ελευθερία , η τήρηση και συμμόρφωση στους γενικούς νόμους του κράτους.

Δεν είναι ακόμη επιτρεπτή η καταχρηστική κατά τις γενικές διατάξεις άσκηση του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας.Δεν θα πρέπει επομένως η άσκησή του να υπερβαίνει τα αναγκαία για την ικανοποίηση του σκοπού στον οποίο αποβλέπει το δικαίωμα.Υπερβαίνοντας τα εν λόγω όρια, καταλήγει η άσκηση του δικαιώματος να θίγει αδικαιολόγητα τα δικαιώματα άλλων, να τα προσβάλλει ή να προβαίνει σε ανεπίτρεπτο περιορισμό τους , καταλήγει επομένως η άσκηση του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας να είναι καταχρηστική.

Επιβάλλεται κατά την άσκηση της θρησκευτικής ελευθερίας και ο σεβασμός στη δημόσια τάξη και στα χρηστά ήθη.Πρόκειται βεβαίως για των σεβασμό που απαιτείται έναντι του συνόλου των πολιτειακών , κοινωνικών , οικονομικών και ηθικών αρχών, αντιλήψεων και πεποιθήσεων που κυριαρχούν στον ελλαδικό χώρο σε δεδομένη ιστορική στιγμή.

Τέλος , περιορισμό στην άσκηση του ατομικού δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας, συνιστά και η εκ του ελληνικού Συντάγματος επιβαλλόμενη απαγόρευση του προσηλυτισμού.Ορίζεται άλλωστε κατά τρόπο κατηγορηματικό στο άρθρο 13 παρ.2 ότι ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

Υπό τα παλαιά ελληνικά συντάγματα βέβαια, είναι αλήθεια ότι υφίστατο μια σημαντική διαφοροποίηση.Απαγορευόταν ο προσηλυτισμός , ο οποίος προσέβαλε την επικρατούσα θρησκεία και συγκεκριμένα την ελληνική ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία.Τα παλαιότερα ελληνικά συντάγματα λοιπόν, όρθωναν ένα ανυπέβλητο προστατευτικό τείχος, προς όφελος της ορθόδοξης επικρατούσης θρησκείας και εκκλησίας.Έθεταν στο στόχαστρό τους αποκλειστικά και μόνο τον προσηλυτισμό τον ασκούμενο κατά της επικρατούσας θρησκείας και ταυτόχρονα απαγόρευαν και κάθε άλλη επέμβαση εις βάρος αυτής.

Υπό το ισχύον σήμερα ελληνικό Σύνταγμα, η απαγόρευση καθίσταται πλέον γενική.Απαγορεύεται ο προσηλυτισμός ανεξαρτήτως της θρησκείας εις βάρος της οποίας ή υπέρ της οποίας ασκείται.Το προστατευτικό τείχος αποκλειστικά και μόνον υπέρ της επικρατούσας θρησκείας έχει πλέον συμπεριλάβει εντός του και κάθε άλλη γνωστή θρησκεία, θέτοντας έτσι τέρμα σε μια καταφανή διάκριση.Συνιστά

απαγορευμένη ενέργεια πλέον και ο προσηλυτισμός που ασκείται υπέρ της επικρατούσης θρησκείας.

Ως προσηλυτισμός, νοείται βέβαια ο προσεταιρισμός προσώπου με διαφορετικά πιστεύω, προσώπου που πρεσβεύει πεποιθήσεις διαφορετικές αναφορικά με το θρησκευτικό ζήτημα. Ο προσηλυτισμός, η ενέργεια αυτού του είδους, συνιστά πράξη προσβολής του θρησκευτικού αισθήματος, της θρησκευτικής συνειδήσεως και της προσωπικότητας εν γένει του προσηλυτιζομένου. Πρόκειται για επιχείρηση πράξης ανήθικης και ανέντιμης. Πράξης που αποβλέπει στην εκμετάλλευση του προσηλυτιζομένου. Στην ανεύρεση του αδυνάτου σημείου του και στον δίχως άλλο επηρεασμό της βαθύτερης ψυχικής του συνείδησης. Της θρησκευτικής του συνείδησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. Η οικογένεια ως θεσμός και η ρύθμισή της από το ελληνικό δίκαιο

2.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός της οικογένειας

Η οικογένεια είναι καταρχήν όρος κοινωνιολογικός. Όρος άμεσα συνυφασμένος με το ανθρώπινο ον και την έμφυτη τάση αυτού για κοινωνικοποίηση. Είναι το πρωταρχικό μικροεπίπεδο κοινωνικό μόρφωμα. Το προστατευμένο περιβάλλον, εντός του οποίου, ο άνθρωπος κάνει τα πρώτα του βήματα πλην όμως αποφασιστικά βήματα στον στίβο της κοινωνικοποίησης. Αποτελεί άλλωστε την από καταβολής κόσμου μακροβιότερη μορφή κοινωνικής οργάνωσης της ανθρώπινης φύσης. Αναμφίβολα πρόκειται για τον ισχυρότερο πραγματικό δεσμό μεταξύ ανθρώπων. Δεσμό πολυεπίπεδο και πολυσύνθετο που αναπτύσσει τις επιμέρους λειτουργίες του σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής και δραστηριότητας του ατόμου.

Η οικογένεια είναι κατάσταση πραγματική. Είναι όμως και πράξη νομική υπό τα σύγχρονα δικαιικά συστήματα και τυγχάνει μάλιστα εκτενούς ρυθμίσεως από τις επιμέρους διατάξεις τους. Πρόκειται για αόριστη νομική έννοια, την οποία καλείται να εξειδικεύσει ο εκάστοτε ερμηνευτής του δικαίου.

Η οικογένεια αναγνωρίζεται στα σύγχρονα κράτη ως θεσμός κοινωνικής οργάνωσης και ρυθμίζονται μάλιστα εκτενώς οι επιμέρους σχέσεις που

αναπτύσσονται μεταξύ των μελών της από ειδικό κλάδο δικαίου, το οικογενειακό δίκαιο. Αναγνωρίζεται και προστατεύεται από τον δυτικό νομικό πολιτισμό, εκτενέστερα και διεξοδικότερα από ότι στα αφρικανικά και μουσουλμανικά δίκαια οικοδομήματα. Διέπεται άλλωστε ο σύγχρονος δυτικός νομικός πολιτισμός στο σύνολό του από τις αρχές της ισότητας και ειδικότερα της ισότητας των δύο φύλων, καθώς και από την αρχή της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και την αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας. Το ίδιο το Σύνταγμα επιπλέον με μια ολοκληρωμένη σειρά προστατευτικών διατάξεών του, περικλείει εντός του τον θεσμό της οικογένειας.

Μεταξύ των μελών μιας οικογένειας υφίσταται βιολογικός δεσμός. Ο βιολογικός αυτός δεσμός, συνίσταται στη σεξουαλική σχέση που οδηγεί είτε στη σύναψη του γάμου, είτε στην ελεύθερη ένωση όσον αφορά στις οικογενειακές σχέσεις που δημιουργούνται και αναπτύσσονται μεταξύ των συζύγων.

Στην περίπτωση της σύναψης γάμου, η απόφαση των συζύγων για μόνιμη συμβίωση και παρουσία στον κοινωνικό χώρο, επισφραγίζεται και συνοδεύεται από ορισμένα επιμέρους τυπικά στοιχεία και από την ίδια την ιερολογία του γάμου.

Στην περίπτωση της ελεύθερης ένωσης, οι «σύζυγοι», είτε αποφεύγουν τη σύναψη του γάμου διότι δεν την επιθυμούν, είτε αδυνατούν να προβούν σε αυτήν. Το σύγχρονο δικαϊκό σύστημα, αναγνωρίζει όμως και τη μορφή αυτή κοινωνικής-οικογενειακής συμβίωσης, την οποία και θέτει υπό το πλέγμα των προστατευτικών του διατάξεων. Παρά την έλλειψη των επιμέρους τυπικών στοιχείων από την εν λόγω μορφή οικογένειας, αναγνωρίζεται η από ουσιαστικής πλευράς ισοδυναμία της με την έγγαμη μορφή οικογένειας.

Ο βιολογικός δεσμός μεταξύ των μελών μιας οικογένειας, συνίσταται επιπλέον και στην τεκνοποιία που οδηγεί στη θεμελίωση της πατρότητας και της μητρότητας. Οδηγεί επομένως η τεκνοποιία στη θεμελίωση των σχέσεων μεταξύ ανιόντων και κατιόντων εντός της οικογένειας. Θεμελιώνονται επομένως βιολογικά οι σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων στην τεκνοποιία.

Τόσο η σεξουαλική σχέση λοιπόν, όσο και η τεκνοποιία οδηγούν στη δημιουργία των οικογενειακών σχέσεων. Αμφότερες αναγνωρίζονται και προστατεύονται επαρκώς από το δίκαιο.

Στη δημιουργία όμως οικογένειας και αντίστοιχα στη δικαϊκή αποδοχή και προστασία αυτής, οδηγούμαστε και μέσω του θεσμού της υιοθεσίας. Εδώ, το βιολογικό γεγονός της γεννήσεως και αντίστοιχα της θεμελίωσης της πατρότητας και της μητρότητας, αντικαθίσταται από μια πράξη νομική. Την πράξη της υιοθεσίας. Έχουμε επομένως «τεχνητή» δημιουργία μεταξύ ανιόντων και κατιόντων, μεταξύ γονέων και

τέκνων.Οικογένεια επομένως δημιουργείται και μέσω του θεσμού της υιοθεσίας.

2.2 Είδη και μορφές εμφάνισης της οικογένειας

Ο ορισμός της οικογένειας δεν δίνεται από το νόμο.Ο νόμος σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις περιέχει ερμηνεία του όρου της οικογένειας (ΑΚ1929 , ΑΚ1930 , ΑΚ2010).Επομένως η επιστήμη και η νομολογία είναι εκείνες που θα προσδιορίσουν την έννοια της οικογένειας.

Η οικογένεια καταρχήν γίνεται αντιληπτή είτε υπό ευρεία , είτε υπό στενή έννοια.Υπό ευρεία έννοια οικογένεια νοείται το σύνολο των προσώπων που συνδέονται μεταξύ τους δια του γάμου ή δια κοινής καταγωγής.Ασχέτως του βαθμού συγγένειας με τον οποίο συνδέονται τα πρόσωπα και ασχέτως του αν συμβιούν.Υπό στενή έννοια οικογένεια ,νοείται το ζεύγος των συζύγων, οι οποίοι και συμβιούν μαζί με τα άγαμα τέκνα τους.

Μια άλλη μορφή εμφάνισης της οικογένειας , μορφή που συναντάται κυρίως σε παλαιότερες εποχές ή σε κοινωνίες λιγότερο «προηγμένες» και «πολιτισμένες» από τις δυτικές (Αφρική , Ωκεανία) , μορφή «ξεπερασμένη» , συνιστά η πατριαρχική οικογένεια.Πρόκειται για τη μορφή εκείνη της οικογένειας , όπου περισσότερα έγγαμα ζεύγη συμβιούν μαζί και μάλιστα υπό τον κοινό γενάρχη.

Στην αντίπερα όχθη, βρίσκεται η γνωστή και ευρέως διαδεδομένη στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες συζυγική ή πυρινική οικογένεια.Πρόκειται για την οικογένεια εκείνη που απαρτίζεται από τους συζύγους και τα άγαμα τέκνα τους που συμβιούν μαζί τους.

Επίσης η οικογένεια μπορεί να είναι πολυγαμική.Πολυγαμική είναι η οικογένεια όταν ο νόμος επιτρέπει την ύπαρξη περισσότερων συζύγων.Όταν ο νόμος επιτρέπει στον σύζυγο να διατηρεί περισσότερες των μία συζύγων.Γνωστά είναι άλλωστε τα παραδείγματα των αραβικών κρατών και γενικότερα των περιοχών που διέπονται από το μουσουλμανικό δίκαιο, όπου ο σύζυγος συχνά έχει και διατηρεί περισσότερες συζύγους.Γνωστή είναι άλλωστε και η περίπτωση των χθόνιων αφρικανικών δικαίων που παρουσιάζει συχνά τέτοιου είδους ιδιορρυθμίες.

Η συνηθέστερη βέβαια περίπτωση , που είναι και εκείνη που απαντάται στις δυτικές κοινωνίες, είναι η μονογαμική οικογένεια.Η οικογένεια εκείνη όπου απαρτίζεται μονάχα από δύο συζύγους και όπου κανείς εκ των δύο δεν δύναται εκ του νόμου να έχει περισσότερους συζύγους.

Μια οικογένεια μπορεί ακόμη να είναι άρτια ή ολοκληρωμένη. Στην περίπτωση αυτή, η οικογένεια αποτελείται από τον άνδρα σύζυγο, τη γυναίκα σύζυγο και τα τέκνα τους. Μπορεί όμως να είναι και μη άρτια ή ατελής. Στην περίπτωση αυτή, λείπει κάποιο από τα παραπάνω πρόσωπα (π.χ. η περίπτωση της μονογονεϊκής οικογένειας λόγω του θανάτου του πατρός)

Το ελληνικό οικογενειακό δίκαιο και οι επιμέρους διατάξεις του που περιέχονται στον Αστικό Κώδικα, καθιερώνουν ως πρότυπο των ρυθμίσεών τους την πυρινική οικογένεια. Οι οικογενειακές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών της, νοούνται πάντοτε στη βάση των αρχών της ισότητας εν γένει και της ισότητας των φύλων ειδικότερα. Οι διατάξεις του οικογενειακού δικαίου, αναφέρονται επιπλέον στην μη άρτια οικογένεια, στην άνευ συνάψεως γάμου οικογένεια καθώς και στην θετή οικογένεια , τις οποίες και ρυθμίζουν και θέτουν υπό την προστασία τους διεξοδικότερα. Θεμελιώδη αρχή του επιμέρους ελληνικού δικαίου του γάμου, αποτελεί και η αρχή της μονογαμικής οικογένειας.

Το ελληνικό οικογενειακό δίκαιο, ρυθμίζει το σύνολο των οικογενειακών σχέσεων. Ρυθμίζει το γάμο, την μνηστεία, τη γέννηση του τέκνου, την υιοθεσία, το διαζύγιο. Ρυθμίζονται επίσης διεξοδικά από το ελληνικό δίκαιο η αναδοχή και η επιτροπεία του ανηλίκου , η δικαστική συμπαράσταση και η δικαστική επιμέλεια ξένων , αλλότριων υποθέσεων. Ρυθμίζονται τέλος και τα ζητήματα που αφορούν στην κληρονομική εκ διαθήκης ή εξ' αδιαθέτου διαδοχή και που εντάσσονται και αυτά τρόπον τινά στο γενικότερο πλαίσιο των οικογενειακών σχέσεων (π.χ. νόμιμη μοίρα).

Οι διατάξεις του οικογενειακού δικαίου , είναι συνήθως αναγκαστικού δικαίου και δεν επιτρέπεται έτσι παρέκκλιση από τις περισσότερες εξ' αυτών. Επιμέρους χαρακτηριστικά τους αποτελούν ο κλειστός τους αριθμός και η διάρκειά τους. Δεν επιτρέπεται άλλωστε η αυθαίρετη ίδρυση οικογενειακών σχέσεων που δεν βασίζονται και δεν έλκουν την εφαρμογή τους από τις διατάξεις του νόμου. Είναι επομένως κατά το ελληνικό δίκαιο ανεπίτρεπτος ο γάμος ομοφύλων.

Καθίσταται πλέον απολύτως σαφές , πως οι διατάξεις του ελληνικού οικογενειακού δικαίου, αποδίδουν τη δέουσα σημασία και αναγορίζουν τη σπουδαιότητα του θεσμού της οικογένειας. Αποβλέπουν άλλωστε στην κατά το δυνατόν δημιουργία ενός προστατευτικού πλέγματος μιας σειράς διατάξεων , εντός του οποίου , θα μπορούν τα πρόσωπα που απαρτίζουν την οικογένεια , να αναπτύξουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους και να κοινωνικοποιηθούν , ώστε να μπορέσουν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο , απολαμβάνοντας πάντοτε και όπου αυτό χρειάζεται , την προστασία του νόμου.

2.3 Η λειτουργία , η αποστολή και ο προορισμός της σύγχρονης οικογένειας

Είναι σήμερα απολύτως κατανοητό και αποτελεί κοινή παραδοχή όλων των μελετητών , πως ο προορισμός της σύγχρονης πυρηνικής οικογένειας , όπως άλλωστε και ο ρόλος και η αποστολή της εντός της κοινωνίας , έχει υποστεί πληθώρα μεταβολών. Δεν θα μπορούσε βέβαια και να παραμείνει ο ίδιος. Δε θα μπορούσε η σημερινή οικογένεια να παραμένει προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση που προσανατολίστηκε η παλαιάς μορφής πατριαρχική οικογένεια.

Η αλλαγή της ίδιας της δομής της κοινωνίας και η μετεξέλιξή της , οδήγησε αναπόφευκτα και στην αλλαγή της δομής της οικογένειας. Έτσι , φτάσαμε εντέλει και στην αλλαγή της φοράς του προσανατολισμού της ενδοοικογενειακής λειτουργίας. Οι ραγδαίες οικονομικές μεταβολές , η τεχνολογική πρόοδος , η αστικοποίηση και η δημιουργία νέων κοινωνικών και οικογενειακών δομών έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση και εξέλιξη του όλου αυτού φαινομένου.

Πρωταρχικός σκοπός επομένως της σημερινής οικογένειας , θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι η διαμόρφωση και η διαφύλαξη ενός ιδιωτικού χώρου , απαραβίαστου κατά το μέτρο που αυτό είναι δυνατό , εντός του οποίου , το άτομο θα μπορέσει ελεύθερα και ανεμπόδιστα , να αναπτύξει την προσωπικότητά του και το σύνολο των δυνατοτήτων του και να κάνει τα πρώτα βήματα κοινωνικοποίησης , σε ένα περιβάλλον απόλυτα ασφαλές και συνάμα οικείο. Ύψιστος και ιερός σκοπός της επομένως είναι η τέλεια ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων.

Η οικογένεια στη σημερινή κοινωνία , επιτελεί σκοπούς κοινωνικούς , οικονομικούς , θρησκευτικούς και εκπαιδευτικούς-παιδαγωγικούς. Πρόκειται άλλωστε για μια περιοχή βιοτική όπου το άτομο περνάει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, είτε εντός της , είτε πλησίον αυτής. Οι συγκρούσεις εξάλλου στο οικογενειακό βίο , εμφανίζονται σε δύο επίπεδα σχέσεων. Στις σχέσεις των συζύγων και στις σχέσεις γονέων και τέκνων.

Κυρίαρχο ρόλο πάντως κατέχει η προβληματική που αναπτύσσεται σχετικά με την επιτέλεση της θρησκευτικής αποστολής της οικογένειας και ειδικότερα όσον αφορά στη θρησκευτική διαπαιδαγώγηση των τέκνων εντός αυτής. Παρουσιάζεται εδώ μια μορφή σύγκρουσης ανάμεσα στο δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας και στο δικαίωμα - που συνάμα αποτελεί και εκ του νόμου υποχρέωση - της γονικής μέριμνας. Αναλογίζεται λοιπόν κανείς πως οι ισορροπίες είναι εξαιρετικά λεπτές και εξαιρετικά ευαίσθητες. Απαιτείται οπωσδήποτε ως προς το

ζήτημα αυτό μια εκ νέου τοποθέτηση και επανεξέταση ώστε να τεθεί σε στέρεες βάσεις.

Πρωταρχική και κυρίαρχη έκφραση της αποστολής της οικογένειας σήμερα , αποτελεί η θεσμοθέτηση του δικαιώματος της γονικής μέριμνας. Στο ελληνικό οικογενειακό δίκαιο εξειδικεύεται το παρόν δικαίωμα στα πλαίσια του άρθρου 1510 του Αστικού Κώδικα , όπου και ορίζεται πως η γονική μέριμνα ανήκει στους γονείς του τέκνου , οι οποίοι και την ασκούν από κοινού.

Η γονική μέριμνα αποτελεί καθήκον των γονέων. Αποτελεί δικαίωμά τους , του οποίου και απολαμβάνουν την άσκηση κατά τη διάρκεια του ομαλού οικογενειακού βίου , αποτελεί όμως και ταυτόχρονη υποχρέωσή τους έναντι του τέκνου τους. Ασκείται δε πάντοτε και αποκλειστικώς προς το συμφέρον του τέκνου. Οφείλουν οι γονείς να την ασκούν με τη δέουσα επιμέλεια. Οφείλουν πάντοτε να καλύπτουν τις βιοτικές ανάγκες του τέκνου και να συμβάλλουν με τον τρόπο τους στην ολοκλήρωση και ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου. Η ανατροφή , η εκπαίδευση , η μόρφωση και η καλλιέργεια του τέκνου , εντάσσονται στα πλαίσια της ολοκληρωμένης και σωστής επιμέλειάς του κατά το άρθρο 1518 του Αστικού Κώδικα.

Η γονική μέριμνα , ως δικαίωμα , εμπίπτει και αυτή στις αποτρεπτικές της κατάχρησης δικαιώματος διατάξεις. Δεν επιτρέπεται λοιπόν και είναι εκ του νόμου αποδοκimasτέα , η καταχρηστική άσκησή της. Καταχρηστική ενέργεια των γονέων κατά την άσκηση της γονικής τους μέριμνας , θεωρείται άκυρη. Συστηματική καταχρηστική άσκηση του εν λόγω δικαιώματος , επιφέρει τις δυσμενείς συνέπειες του άρθρου 1532 του Αστικού Κώδικα.

Χαρακτηριστική περίπτωση της κατάχρησης του δικαιώματος της γονικής μέριμνας , αποτελεί και η απόπειρα προσηλυτισμού του τέκνου από τον γονέα του. Προσβάλλει η εν λόγω ενέργεια το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας του τέκνου , όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 13 του Συντάγματος. Καταπατά και γκρεμίζει την ενδοοικογενειακή θρησκευτική ελευθερία που με τόσες θυσίες κατόρθωσε η ανθρωπότητα να καχυρώσει μέσα στο πέρασμα των αιώνων.

Γονική μέριμνα και ενδοοικογενειακή ελευθερία , τελούν επομένως σε μια σχέση διαλεκτική , όπου η μία εισέρχεται ενίοτε στο πεδίο της άλλης. Οπωσδήποτε και τελούν κάποιες φορές σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλοεπηρεάζονται. Χρειάζεται επομένως επαγρύπνηση και η μέγιστη δυνατά προσοχή. Τα όρια είναι λεπτά και συχνά οι διαχωριστικές γραμμές δυσδιάκριτες. Αποτελεί όμως πάγια θέση και κοινό αξίωμα η αποδοκimasσία του προσηλυτισμού στα πλαίσια των ενδοοικογενειακών σχέσεων.

2.4 Οι συνταγματικές διατάξεις που συμβάλλουν στην προστασία του θεσμού της οικογένειας

Άρθρο 4 του Συντάγματος:1.Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2.Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Άρθρο 5 του Συντάγματος:1.Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική , οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας , εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

Άρθρο 21 του Συντάγματος:1.Η οικογένεια , ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους , καθώς και ο γάμος , η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Το φαινόμενο του προσηλυτισμού και η προβληματική του στο πλαίσιο των οικογενειακών σχέσεων

3.1 Η ιστορική πορεία του προσηλυτιστικού φαινομένου

Από καταβολής κόσμου , ο άνθρωπος , αγωνίζεται , αγωνιά και μοχθεί για τη διάδοση και επικράτηση των θεμελιωδών ιδεών του.Προσπίζεται τις πνευματικές , πολιτικές και θρησκευτικές του πεποιθήσεις με θέρμη , καθώς αυτές αποτελούν το πιο ουσιώδες κομμάτι της προσωπικότητας και του πολιτισμού του.Δεν παραμένει ο άνθρωπος στο πεδίο της διατήρησης και διαφύλαξης των ιδεών αυτών , αλλά συνάμα , επιχειρεί να τις καταστήσει γνωστές σε ολόκληρο τον κοινωνικό του περίγυρο , ώστε τελικά , να καταστούν οι απόψεις του κυρίαρχες και παγιωμένες. Συχνότατα άλλωστε η προσπάθεια αυτή του ατόμου , προσκρούει στην αντίδραση των αντιφρονούντων συνανθρώπων του και στην αντίστοιχη προσπάθεια αυτών.Αποτέλεσμα , η επικράτηση κλίματος φανατισμού , η μισαλλοδοξία και οι συχνοί πόλεμοι που γνώρισε η ανθρωπότητα.Πόλεμοι , μέσα από τους οποίους , γίνεται εμφανής η

προσπάθεια του κατακτητή για εγκαθίδρυση και επιβολή των θρησκευτικών και πολιτικών του απόψεων στον ηττηθέντα. Πληθώρα τέτοιων παραδειγμάτων , συναντούμε στο πεδίο των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Θρησκευτικοί πόλεμοι μεταξύ κοινοτήτων , μαστίζουν έως τις μέρες μας τον πλανήτη.

Απόπειρες ευρύτερου θρησκευτικού προσηλυτισμού , συναντάμε από την επικράτηση των μονοθεϊστικών θρησκειών και μετά. Η ανάγκη προσεταιρισμού νέων οπαδών , οδήγησε και έθεσε τα θεμέλια του θρησκευτικού προσηλυτισμού. Πρώτη απόπειρα , απετέλεσε , η προσπάθεια διάδοσης του Ιουδαϊσμού στα γύρω έθνη από τους ίδιους τους Ιουδαίους. Εν συνεχεία η καθολική επικράτηση του Χριστιανισμού σε όλα τα έθνη τα ευρισκόμενα γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου. Η υιοθέτηση της χριστιανικής θρησκείας ως επίσημης θρησκείας του Βυζαντινού Κράτους , συνοδεύτηκε από την απαγόρευση του προσηλυτισμού κατ' αυτής.

Επακολούθησε η περίοδος του χωρισμού των εκκλησιών σε δυτική και ανατολική και το Σχίσμα. Η εν λόγω περίοδος , συνοδεύτηκε από μια έντονη προσπάθεια προσεταιρισμού των κατά τόπους εκκλησιών και ένταξής τους στους κόλπους της ανατολικής ή της δυτικής χριστιανικής εκκλησίας αντίστοιχα. Οι επεμβάσεις αυτές , υπήρξαν ιδιαίτερα έντονες και σφοδρές σε ορισμένες περιπτώσεις. Η ευρύτερη προσηλυτιστική προσπάθεια των εκκλησιών , συνοδεύτηκε βέβαια και από την ίδρυση σχολείων και την έκδοση βιβλίων. Επρόκειτο για μια διαμάχη περί της θρησκευτικής επικράτησης επί του χάρτου. Προσηλυτιστική δράση βέβαια ανέπτυξε και η προτεσταντική εκκλησία , ιδιαίτερα κατά τον 19^ο αιώνα. Συνεπεία αυτής , ήταν η ίδρυση της Ευαγγελικής εκκλησίας στην Ελλάδα.

Όλα τα παραπάνω γεγονότα , όπως είναι φυσικό , οδήγησαν σε μια σειρά παγκόσμιων προβληματισμών και επικρίσεων που βρήκαν την καθοριστική έκφρασή τους στις αλληπάληλες παγκόσμιες διασκέψεις μεταξύ των εκκλησιών , για την αντιμετώπιση του κρίσιμου αυτού ζητήματος. Όλες οι εκκλησίες πήραν θέση και εκφράστηκαν επί του ζητήματος. Τα πορίσματα των επιτροπών και των διασκέψεων , υπήρξαν πλούσια και εκτενή. Μένει μονάχα να δούμε , την πορεία της αντιμετώπισης του φαινομένου στις μέρες μας και την πράξη των δεσμεύσεων των εκκλησιών.

3.2 Η αντιμετώπιση του εγκλήματος του προσηλυτισμού από το ισχύον δίκαιο

Υπό το προισχύον δίκαιο , ο προσηλυτισμός , ρυθμιζόταν από το άρθρο 198 του Ποινικού Νόμου. Η ρύθμιση όμως και η διατύπωση της διάταξης ήταν ατυχής και εξαιρετικά ασαφής , οδηγώντας μάλιστα σε πληθώρα παρερμηνειών.

Τελικά , το ζήτημα ρυθμίστηκε πληρέστερα και διεξοδικότερα από τον Α.Ν. 1363/1968 και την τροποποίηση αυτού από το άρθρο 2 του Α.Ν. 1672/1939. Πρόκειται επιπλέον για διάταξη αρτιότερη του άρθρου 198 του Ποινικού Νόμου , η οποία κατονομάζει πλήρως το διωκόμενο έγκλημα και την αντικειμενική και υποκειμενική υπόστασή του.

Με τη νέα αυτή διάταξη , τιμωρείται το πρόσωπο εκείνο που διενεργεί προσηλυτισμό. Υποκείμενο του εγκλήματος του προσηλυτισμού , είναι ο ετερόδοξος , ο ετερόθρησκος αλλά και ο ορθόδοξος. Αποτελεί συνεπώς ποινικώς κολάσιμη πράξη και ο υπέρ της επικρατούσας θρησκείας ασκούμενος προσηλυτισμός.

Υποκείμενο του προσηλυτισμού μπορεί να είναι ο καθένας , ανεξαρτήτως του θρησκευματος ή του δόγματος που πρεσβεύει. Μπορεί να είναι ο ορθόδοξος , ο ετερόδοξος , ο σχισματικός και ο αιρετικός και ο ετερόθρησκος. Τα παραπάνω πρόσωπα , μπορούν να είναι και αντικείμενο του προσηλυτισμού. Για τη στοιχειοθέτηση επομένως του εγκλήματος του προσηλυτισμού , προϋποτίθεται ότι ο προσηλυτίζων και ο προσηλυτιζόμενος , ανήκουν σε διαφορετική ο καθένας θρησκεία ή δόγμα θρησκείας.

Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος του προσηλυτισμού , στοιχειοθετείται , όταν το υποκείμενο του εν λόγω εγκλήματος , προσπαθεί άμεσα ή έμμεσα να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση άλλου , με σκοπό να τη μεταβάλλει. Η παραπάνω προσπάθεια μεταβολής της θρησκευτικής συνείδησης του άλλου , πρέπει να διενεργείται κατά τρόπο που να προσβάλλει την προσωπικότητά του. Κατά τρόπο παντελώς ανήθικο. Δεν κολάζεται επομένως κάθε προσπάθεια διεισδύσεως στη θρησκευτική συνείδηση του άλλου , παρά μόνο η ανήθικη εκείνη προσπάθεια.

Προσηλυτισμός επομένως διενεργείται , όταν δίνεται σε κάποιον παροχή ή υπόσχεση παροχής. Η παροχή δε ή η υπόσχεση αυτής , δεν είναι αναγκαίο να είναι υλική. Συνίσταται εδώ η αποδοκιμασία από το νομοθέτη , στο ότι επιχειρείται και προτείνεται η μεταβολή των θρησκευτικών πεποιθήσεων κάποιου , αντί ανταλλάγματος.

Επιχειρείται ακόμη προσηλυτισμός και όταν δίνεται σε κάποιον ηθική ή υλική περίθαλψη. Η περίθαλψη εδώ , χορηγείται αντί ανταλλάγματος. Αυτό ακριβώς συνιστά και το αξιόποιο της πράξεως. Αντίκειται η παραπάνω ενέργεια στις αρχές τις πανανθρώπινες του ανθρωπισμού , της αλληλοβοήθειας και της αλληλεγγύης. Το δε αντάλλαγμα της περιθάλψεως , η μεταβολή δηλαδή των θρησκευτικών

πεποιθήσεων του ατόμου , συνιστά αντιπαροχή , προσβάλλουσα την προσωπικότητα του ανθρώπου.

Ο προσηλυτισμός , στοιχειοθετείται και όταν κάποιος επιχειρεί διείσδυση στη θρησκευτική συνείδηση του άλλου κάνοντας χρήση απατηλών μέσων.Απατηλό βεβαίως , είναι το μέσο εκείνο που οδηγεί στη δημιουργία παραπλανητικών εντυπώσεων και συνακόλουθα στη νόθευση της ανθρώπινης κρίσης.Αποτέλεσμα , ο άνθρωπος να οδηγείται στη διενέργεια ή στην παράλειψη πράξης , στην οποία και δεν θα προέβαινε εάν δεν του είχαν δημιουργηθεί οι απατηλές εντυπώσεις.Η υπ' αυτές τις πραγματικές συνθήκες επιτυγχανόμενη μεταβολή της θρησκευτικής πεποίθησης του άλλου , είναι αναμφίβολα αποτέλεσμα ανήθικης και αθέμιτης εξαπάτησης.

Τα μέσα αυτά που χρησιμοποιούνται από τον επιχειρούντα τον προσηλυτισμό , είναι τα μέσα εκείνα που αν τυχόν επεδίωκαν παράνομο περιουσιακό όφελος , θα συγκροτούσαν την αντικειμενική υπόσταση της εκβίασης (Π.Κ. 385) ή της απάτης (Π.Κ. 386).Αυτά αποτελούν κατά κοινή ομολογία , τα μέσα τα αθέμιτα.

Αποτελεί επιπλέον πράξη προσηλυτισμού και η πράξη εκείνη που διενεργεί κάποιος , εκμεταλλευόμενος την απειρία ή την εμπιστοσύνη κάποιου ή την ανάγκη αυτού ή την πνευματική του αδυναμία ή την κουφότητά του. Ratio της διάταξης εδώ , είναι η προστασία των πνευματικώς και σωματικώς αδυνάτων και των δυστυχών από τέτοιου είδους ενέργειες.

Η απαρίθμηση των περιπτώσεων του προσηλυτισμού στον νόμο , είναι σαφώς ενδεικτική.Είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν οι επιχειρούντες τον προσηλυτισμό και διάφορα άλλα τεχνάσματα και πανουργίες για να πετύχουν τον ανήθικο σκοπό τους.Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση εκείνη του ανθρώπου που προκειμένου να πετύχει το σκοπό του , καθυβρίζει , λoidωρεί ή εκφράζεται περιφρονητικά για την θρησκεία του προσηλυτιζομένου.

Ζήτημα γεννάται και αποτέλεσε πεδίο έρευνας εκτεταμένης και ενδελεχούς αλλά και αντιπαράθεσης , η περίπτωση της διανομής φυλλαδίων θρησκευτικού περιεχομένου για τη διακήρυξη των θρησκευτικών πεποιθήσεων ορισμένου δόγματος.Αποτελεί περιεχόμενο του ατομικού δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας , η διακήρυξη των πεποιθήσεων και μέσω του γραπτού λόγου.

Δεν αποκλείεται βέβαια σε καμία περίπτωση η διανομή των φυλλαδίων να λαμβάνει χώρα υπό αθέμιτες συνθήκες.Συντρέχει δε η ως άνω περίπτωση , όταν τα φυλλάδια διανέμονται σε ανθρώπους περιορισμένης μορφώσεως και περιέχουν θρησκευτικές διδασκαλίες συγκεκαλυμένες , χωρίς μάλιστα να γίνεται εκ πρώτης όψεως εμφανές το δόγμα εκείνο το οποίο και πρεσβεύουν και συνοδεύεται από παρότρυνση προς τους

ανθρώπους αυτούς να αλλάξουν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Τέτοιου είδους διατυπώσεις δύνανται να παρασύρουν και να παραπλανήσουν. Αναμφίβολα δε , συντρέχει το αξιόποινο του προσηλυτισμού στην παραπάνω ενέργεια και όταν η διανομή αυτή γίνεται σε ανηλίκους ή όταν γίνεται προς εκμετάλλευση της απειρίας , της αδυναμίας ή της κουφότητας κάποιου. Στοιχειοθετείται βέβαια το έγκλημα του προσηλυτισμού , όχι αποκλειστικά και μόνον εκ της διανομής των φυλλαδίων , αλλά από του γεγονότος ότι η διανομή αυτή , γίνεται με τρόπο απατηλό.

Επομένως , γίνεται πλέον δεκτό πως η διανομή θρησκευτικών φυλλαδίων από μόνη της , δεν συνιστά a priori και άνευ ετέρου άσκηση προσηλυτισμού , εφόσον δεν συντρέχουν στοιχεία απατηλής και αθέμιτης συμπεριφοράς.

Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι , εκτός από τις κύριες , προβλέπουν και παρεπόμενες κυρώσεις. Ο ημεδαπός δράστης , τίθεται υπό αστυνομική επιτήρηση , ενώ ο αλλοδαπός απελαύνεται. Διοικητική κύρωση , αποτελεί συχνά και η ανάκληση άδειας λειτουργίας σχολείου όπου και διεξάγεται προσηλυτισμός. Ερευνά πάντοτε βέβαια η διοίκηση την πιθανότητα ασκήσεως προσηλυτισμού , πριν χορηγήσει άδεια ανεγέρσεως και λειτουργίας ευκτήριου οίκου.

Τέλος , θα πρέπει να γίνει δεκτό πως ο προσηλυτισμός , κολάζεται , ανεξαρτήτως του αν τελικά επήλθε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Ο νομοθέτης , ενδιαφέρεται να πλήξει την αντικοινωνική , απατηλή και ανήθικη συμπεριφορά του προσηλυτίζοντος. Να προστατεύσει την ανθρώπινη προσωπικότητα και να θέσει υπό το μανδύα των προστατευτικών του διατάξεων , όλους εκείνους του χρίζοντες προστασία ασθενείς και πνευματικώς αδυνάτους.

3.3 Η περιπτώσιολογία της ενδοοικογενειακής ασκήσεως του προσηλυτισμού

A. Προσηλυτισμός μεταξύ γονέων και τέκνων

Το σοβαρότερο ζήτημα που γεννήθηκε όσον αφορά στον προσηλυτισμό στο πλαίσιο των σχέσεων γονέων και τέκνων , αποτελεί η κατήχηση του τέκνου από τον γονέα του σε ορισμένο θρήσκευμα. Η υπ' αριθμόν 1326/48 απόφαση του Αρείου Πάγου έκανε δεκτή την άποψη πως οι περί προσηλυτισμού διατάξεις , τυγχάνουν εφαρμογής και στις σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων.

Βέβαια , γίνεται δεκτό πως εντός του ατομικού δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας , περιέχεται και το ειδικότερο δικαίωμα του γονέα να προσδιορίζει την θρησκευτική αγωγή του τέκνου του , σύμφωνα με τις δικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Δικαιούνται οι γονείς να ανατρέφουν τα παιδιά τους σύμφωνα με τις δικές τους θρησκευτικές πεποιθήσεις (Α.Κ. 1518).Το δικαίωμα αυτό , ανήκει στο πρόσωπο εκείνο που έχει την επιμέλεια του ανηλίκου.Όσο δηλαδή διαρκεί ο γάμος στους δύο γονείς από κοινού ή στον έναν από τους δύο , αν ο άλλος αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή αν είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία.Σε περίπτωση εκδήλωσης διαφωνίας μεταξύ των γονέων , αποφασίζει το δικαστήριο κατά το συμφέρον του ανηλίκου (Α.Κ. 1512) (π.χ. αλλόθρησκοι ή ετερόδοξοι γονείς που διαφωνούν ως προς την επιλογή του θρησκευόμενου του τέκνου τους).Αν ο γάμος έχει λυθεί ή ακυρωθεί με διαζύγιο ή υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των γονέων , το δικαίωμα της θρησκευτικής εκπαίδευσης , ανήκει στον γονέα στον οποίο έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας.

Συνακόλουθα , αναγνωρίζεται στον γονέα και η δυνατότητά του να προβεί σε μια σειρά ενεργειών , προκειμένου να ικανοποιήσει και να ασκήσει κατά τρόπο ικανοποιητικό , το ατομικό του αυτό δικαίωμα.Ο δε γονέας , για την ικανοποίησή του αυτή , δύναται να χρησιμοποιήσει κάθε δυνατό μέσο.Μοναδικό φραγμό στην παραπάνω γονική συμπεριφορά , αποτελεί η κατάχρηση του δικαιώματος της γονικής επιμέλειας (Α.Κ. 1510).

Μπορεί επομένως ο ο γονέας , ο ασκών τη γονική μέριμνα , κατά την άσκηση του δικαιώματός του να χρησιμοποιήσει διάφορα μέσα , τα οποία , αν χρησιμοποιούσε σε βάρος τρίτου θα στοιχειοθετείτο η ποινικώς κολάσιμη πράξη του προσηλυτισμού.Μόνο όταν τα παραπάνω μέσα , λάβουν τη μορφή καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος , διώκεται ποινικώς ο γονέας.

Πρέπει βεβαίως και για την περίπτωση αυτή της καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος , να διακρίνουμε , ανάμεσα στο τέκνο που έχει συμπληρώσει το 12^ο έτος της ηλικίας του και σε εκείνο που δεν το έχει συμπληρώσει.Όταν το παιδί δεν έχει συμπληρώσει το 12^ο έτος της ηλικίας του , δεν έχει ακόμη διαμορφώσει θρησκευτική συνείδηση.Δεν νοείται επομένως σε βάρος του άσκηση προσηλυτισμού.Λείπει το αντικείμενο του εγκλήματος.

Ζήτημα ανακύπτει και ως προς τη σύγκρουση του δικαιώματος της θρησκευτικής διαπαιδαγώγησης των τέκνων που ανακύπτει στο πλαίσιο της παρ. 2 του άρθρου 13 του Συντάγματος με την παρ. 2 του άρθρου 16 του Συντάγματος , όπου και ορίζεται πως η παροχή παιδείας από το Κράτος , οφείλει να έχει σαφή θρησκευτικό προσανατολισμό.Η

συνταγματική βέβαια διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 16 , απευθύνεται στα κρατικά όργανα που είναι επιφορτισμένα με την εκπαιδευτική πολιτική του Κράτους. Δεν αγγίζει και δεν αφορά λοιπόν στην ιδιωτική δράση των γονέων εντός του πλαισίου της άσκησης της γονικής τους μέριμνας. Διατηρούν επομένως οι γονείς το δικαίωμα να αποσύρουν τα παιδιά τους από τη σχολική προσευχή , τη θρησκευτική διδασκαλία και τον εκκλησιασμό , εφόσον τα παραπάνω δεν συνάδουν με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

Οι γονείς , δικαιούνται σε κάθε περίπτωση να επιχειρούν τις αναγκαίες πράξεις για την τυπική είσοδο του παιδιού τους σε ορισμένη θρησκευτική κοινότητα (π.χ. βάπτισμα στην ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία). Δικαιούνται να του μεταδώσουν τις οποιεσδήποτε θρησκευτικές τους απόψεις , ακόμη και αθεϊστικές , αρκεί αυτές να βρίσκονται σε αρμονία με το Σύνταγμα και να μη συγκρούονται με αυτό (π.χ. σύγκρουση με τα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη). Μπορεί βέβαια σε κάθε περίπτωση να επέμβει το δικαστήριο για την προστασία της ακόμη αδιαμόρφωτης θρησκευτικής του συνείδησης , εάν και εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο. Όταν όμως η πνευματική ωριμότητα του ανηλίκου επιτρέπει τη δημιουργία θρησκευτικής συνείδησης , πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η γνώμη του πριν από τη λήψη κάθε σχετικής απόφασης.

Εάν αντιθέτως , το παιδί έχει συμπληρώσει το 12^ο έτος της ηλικίας του , διαθέτει διαμορφωμένη θρησκευτική συνείδηση που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επηρεασμού. Αν επομένως , στην περίπτωση αυτή , ο γονέας προβεί σε κατάχρηση του δικαιώματος της γονικής επιμέλειας για να διαμορφώσει την θρησκευτική συνείδηση του τέκνου του , διώκεται για το έγκλημα του προσηλυτισμού. Η αντιμετώπιση δηλαδή του όλου ζητήματος , τελεί πάντοτε υπό τον συνδυασμό των διατάξεων περί προσηλυτισμού και των αντίστοιχων περί καταχρηστικής ασκήσεως της γονικής επιμέλειας.

Η θρησκευτική μόρφωση και ανατροφή , αναφέρεται μόνο σε ανήλικους και καθορίζεται από τους γονείς. Μετά την ενηλικίωσή του , καθένας μπορεί να εγκαταλείψει ή να αλλάξει την θρησκεία που επέλεξαν οι γονείς του.

B. Προσηλυτισμός μεταξύ συζύγων

Με τη σύναψη του γάμου και την ιερολογία του , ιδρύεται ιδιαίτερη νομική σχέση μεταξύ των συζύγων. Αποτελεί άλλωστε ο γάμος κατά το σύγχρονο δικαίκο οικοδόμημα σύμβαση. Από την έγγαμη νομική σχέση ,

όπως και από κάθε άλλη έννομη σχέση , εκπορεύονται δικαιώματα και υποχρεώσεις.Από αυτήν πηγάζει και σε αυτήν θεμελιώνεται η υποχρέωση συμβίωσης των συζύγων , καθώς επίσης και η υποχρέωσή τους να παίρνουν από κοινού τις αποφάσεις που αφορούν στα του κοινού οίκου τους θέματα (Α.Κ. 1387).

Το ζήτημα του ενδοσυζυγικού προσηλυτισμού που εξετάζουμε εδώ , αφορά στις προσωπικές σχέσεις των συζύγων.Με το ισχύον μάλιστα οικογενειακό δίκαιο , είναι στη διακριτική ευχέρεια των συζύγων η σύναψη του θρησκευτικού γάμου.Η ιεροτελεστία και η ακολουθία του μυστηρίου του γάμου , ακολουθούν το τυπικό της θρησκείας ή του δόγματος εντός του οποίου λαμβάνει χώρα.Επίσης με το άρθρο 3 του ν. 1250/1982 καταργήθηκαν τα κωλύματα του γάμου που αναφέρονταν στη διαφορά της θρησκείας.Τα εν λόγω κωλύματα , απαγόρευαν την τέλεση γάμου μεταξύ χριστιανού και αλλοθρήσκου.Αν δε ο γάμος είναι μικτός , θα πρέπει να γίνεται διπλή ιερολογία και στα δύο δόγματα ή θρησκευόμενα. (Α.Κ. 1371).

Υπό τις ρυθμίσεις και το καθεστώς του παλαιού Αστικού Κώδικα , το άρθρο 1387 , όριζε πως ο άνδρας , ως η κεφαλή της οικογενείας , αποφασίζει για κάθε τι που αφορά στον συζυγικό βίο εφόσον η απόφασή του αυτή δεν έχει το χαρακτήρα κατάχρησης δικαιώματος.Σε καμία όμως περίπτωση δεν γινόταν δεκτό πως μπορούσε ο σύζυγος να καθορίσει το θρήσκευμα που θα πρέπει να πρεσβεύει η γυναίκα του.Το δικαίωμα της συζύγου να πρεσβεύει όποιο θρήσκευμα εκείνη επιθυμεί εθεωρείτο συνταγματικώς κατοχυρωμένο.Η εκ μέρους του συζύγου επίμονη και φορτική αξίωση να πρεσβεύσει η σύζυγός του το θρήσκευμα εκείνο της επιλογής του , παρά την εξεδηλωμένη αντίθεση αυτής , συνιστούσε ανεπιθύμητο για τη σύζυγο προσηλυτισμό και ισχυρό και υπαίτιο κλονισμό της έγγαμης συμβίωσης.Ο κλονισμός αυτός , ως εξαιρετικά ισχυρός , δικαιολογούσε την εκ μέρους της συζύγου άσκηση αγωγής διαζυγίου.

Η κατάσταση αυτή δεν ισχύει σήμερα , μετά και την ριζική μεταβολή του ελληνικού οικογενειακού δικαίου.Οι σύζυγοι , οφείλουν πλέον να παίρνουν από κοινού τις αποφάσεις που αφορούν στον συζυγικό τους βίο , υπό την νέα ρύθμιση του Α.Κ. 1387.Ο κάθε σύζυγος , διαμορφώνει πλέον ο ίδιος αυτοβούλως τον ιδιωτικό του χώρο.Καθιερώνεται άλλωστε πλέον και συνταγματικώς και αποτελεί θεμελιώδη αρχή του σύγχρονου ελληνικού δικαίου , τόσο η αρχή της ισότητας των φύλων , όσο και η αρχή της ισότητας των συζύγων.

Μετά τη θέσπιση και τη συνακόλουθη εφαρμογή των παραπάνω αρχών στον ελληνικό χώρο , γίνεται πλέον απολύτως κατανοητό πως οι περί προσηλυτισμού διατάξεις τυγχάνουν αμέσου εφαρμογής στις ενδοσυζυγικές σχέσεις , όταν κάποιος εκ των δύο συζύγων αποπειραθεί

να επηρεάσει τη θρησκευτική συνείδηση του άλλου , με σκοπό να την μεταβάλλει.

Καθένας εκ των συζύγων , δικαιούται να διατηρεί και διατηρεί τον δικό του προσωπικό , ατομικό , ιδιωτικό χώρο.Στον χώρο αυτό ανήκει και το δικαίωμά του να διατηρεί και να πρεσβεύει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις που ο ίδιος επιθυμεί.Καθένας εκ των συζύγων ασκεί ο ίδιος και αποκλειστικά για λογαριασμό του το δικαίωμά του στην ελευθερία της λατρείας και το αντίστοιχο δικαίωμά του στην ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης.Υφίσταται βέβαια μια ουσιώδης πλην όμως κατανοητή μορφή αλληλεπίδρασης μεταξύ των συζύγων στα πλαίσια της έγγαμης συμβίωσης και της καθημερινότητας.Υφίσταται όμως και υποχρέωση των συζύγων να σέβονται ο ένας τη θρησκευτική διαφορετικότητα του άλλου και να μην επιχειρούν να την ισοπεδώσουν.Υφίσταται και υποχρέωση αποφυγής συμπεριφορών που στοιχειοθετούν το έγκλημα του προσηλυτισμού.

Ο σύζυγος , πρέπει να μπορεί ακωλύτως να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα.Αποτελεί άλλωστε αυτό αναφαίρετο δικαίωμά του.Πρέπει να μην παρεμποδίζεται να παρακολουθήσει την Κυριακάτικη λειτουργία του , να ακολουθεί απερίσπαστος το θρησκευτικό του διαιτολόγιο , να πηγαίνει όποτε του επιτάσσει το θρησκευτικό του καθήκον στη Συναγωγή.Αποδοκιμαστέα συμπεριφορά , εκτός εκείνης του θρησκευτικού προσηλυτισμού , συνιστά και ο θρησκευτικός καταναγκασμός.Η ανάπτυξη της προσωπικότητας του συζύγου εντός της εγγάμου σχέσεως , ασφαλώς και τελεί σε μια διαλεκτική συνάφεια με την προσωπικότητα , τις πεποιθήσεις και τις αντιλήψεις του άλλου , δεν παύει όμως να υφίσταται και να διεκδικεί τον απαιτούμενο χώρο για την δράση και την καλύτερη δυνατή λειτουργία της.

Γίνεται επομένως δεκτό , πως είναι δεδομένη η ύπαρξη του φαινομένου του προσηλυτισμού και στις ενδοσυζυγικές σχέσεις και πως μπορεί μάλιστα τέτοιου είδους συμπεριφορά από πλευράς του ενός συζύγου να οδηγήσει στη θεμελίωση λόγου ισχυρού κλονισμού του γάμου και συνακόλουθα στην αντίστοιχη αγωγή διαζυγίου.Δύνανται ακόμη οι διατάξεις περί προσηλυτισμού του ελληνικού δικαίου να βρουν πεδίο εφαρμογής και στις σχέσεις μεταξύ αδερφών.Οι λόγοι , είναι προφανείς και οφείλονται στις παραδόσεις που μέσα από το πέρασμα του χρόνου διαμορφώθηκαν σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδος.

3.4 Συνοπτική παρουσίαση των αμυντικών δικαιωμάτων στις οικογενειακές σχέσεις αναφορικά με το ζήτημα των θρησκευτικών πεποιθήσεων

Η διαπροσωπική ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πεδίο των οικογενειακών σχέσεων , παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία.Οι οικογενειακές σχέσεις , ως επί το πλείστον , είναι σχέσεις παράλληλες.Οι συγκρούσεις και οι παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον οικογενειακό χώρο , εμφανίζονται κυρίως στα επίπεδα των σχέσεων των συζύγων μεταξύ τους και των γονέων και των τέκνων μεταξύ τους.

Ο πατέρας , δεν δικαιούται να προβαίνει σε διακρίσεις έναντι των τέκνων του με κριτήριο τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.Η οικογενειακή σχέση που τους συνδέει , είναι σχέση που βασίζεται στους δεσμούς αίματος και όχι στην κοινότητα των θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Δεν δικαιούται επιπλέον ο πατέρας να επιβάλει στα τέκνα του συγκεκριμένο θρήσκευμα ή να τους απαγορεύσει την αλλαγή θρησκείας.Μια τέτοιου είδους ενέργεια , αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης και του αμυντικού περιεχομένου αυτής.

Αντίκειται ακόμα στην θρησκευτική ελευθερία και η με το κοινό δίκαιο απαγόρευση γάμου χριστιανού με αλλόθρησκο.Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του καθενός , σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν συστατικό αντικειμενικό στοιχείο της συζυγικής σχέσης και είναι συνεπώς ανεπίτρεπτος ο περιορισμός του ατομικού δικαιώματος στα πλαίσια της συγκεκριμένης σχέσης.

Δεν συνάδει με την ελευθερία του γάμου και της θρησκευτικής συνείδησης η ιερολογία σαν υποχρεωτικός – συστατικός τύπος του γάμου , διότι ανάγει σε αντικειμενικό – συστατικό στοιχείο της σχέσης της συζυγικής , τις θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Ο πολιτικός γάμος , αποτελεί ισχύον δίκαιο , γεγονός που προκύπτει από την αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας.Ο τύπος του γάμου , δεν μπορεί να εμποδίζει τη δημιουργία συζυγικής σχέσης για λόγους που ανάγονται στη θρησκευτική συνείδηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 4 παρ. 2 του Α.Ν. 1363/38

Υφίσταται κατά γενική ομολογία των μελετητών , καταφανής αντίφαση μεταξύ του τίτλου του νόμου και των νέων συνταγματικών ρυθμίσεων.Πλέον , δεν πρέπει άλλωστε να λησμονούμε πως τα δεδομένα

έχουν πια αλλάξει. Με την αποδοκιμασία του προσηλυτισμού , επιχειρείται η προστασία της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης. Μένει επομένως πλέον ο εν λόγω ποινικός κανόνας εκτός του πεδίου των νέων συνταγματικών επιλογών. Αντισυνταγματικός εμφανίζεται λοιπόν ο τίτλος του παρόντος νόμου , βάσει της θεματικής και της τελεολογικής του αποστολής , η οποία και έρχεται σε σύγκρουση με το νέο πνεύμα των συνταγματικών ρυθμίσεων.

Υφίσταται ακόμη μια χαρακτηριστική ρευστότητα και χαλαρότητα της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος. Η βούληση και ο σκοπός του κοινού νομοθέτη να αναγάγει σε έγκλημα μόνο τον προσηλυτισμό που στρέφεται εναντίον της επικρατούσας θρησκείας δεν συνάγεται από τα αντικειμενικά στοιχεία της νομοτυπικής μορφής του εξεταζομένου ποινικού κανόνα. Απροσδιόριστες , παραμένουν επιπλέον και έννοιες όπως τα απατηλά και ανήθικα μέσα. Το αδίκημα και η συνακόλουθη από το νόμο περιγραφή του , στηρίζονται σε μια σειρά από αξιολογικές και όχι περιγραφικές έννοιες. Η αοριστία αυτή στην περιγραφή του αδικήματος , προκάλεσε συχνά σύγχυση και στη νομολογία. Οι διατάξεις απομένως του εν λόγω ποινικού νόμου , δεν ανταποκρίνονται στην συνταγματικώς απαιτούμενη σαφήνεια του ποινικού νόμου. Δεν καθορίζονται σαφώς τα στοιχεία της εγκληματικής πράξης.

Σημερινή αποστολή της αποδοκιμασίας του προσηλυτισμού δεν είναι μόνο η αποδοκιμασία του προσηλυτισμού που διενεργείται σε βάρος της επικρατούσας θρησκείας , αλλά κάθε γνωστής θρησκείας. Κατοχυρώνεται η γενική συνταγματική προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας.

Ο εδώ εξεταζόμενος ποινικός νόμος , εμφανίζει στο σημείο αυτό μια σειρά κενών τιμώρησης. Τα κενά αυτά , για να πληρωθούν , θα πρέπει να γίνει αναλογική επέκταση του αξιοποίνου. Δεν νοείται όμως κάτι τέτοιο στην ποινική νομοθεσία. Δεν νοείται πλήρωση κενών με αναλογική εφαρμογή και αναλογική ερμηνεία δικαίου. Απαγορεύεται η αναλογική επέκταση του αξιοποίνου. Υποχρεωτικά λοιπόν , το άρθρο 4 παρ. 2 που εξετάζουμε , παραμένει στάσιμο στην αποστολή του , η οποία και είναι η τιμώρηση του προσηλυτισμού μόνο σε βάρος της επικρατούσας θρησκείας. Καταλήγει δηλαδή σε παραβίαση του Συντάγματος.

Η θρησκευτική ελευθερία δηλαδή , με βάση τον νόμο αυτό , αλλιώς εκλαμβάνεται αναφορικά με την επικρατούσα θρησκεία και αλλιώς αναφορικά με τις υπόλοιπες θρησκείες. Παραβιάζεται προφανώς και η αρχή της ισότητας. Από την απόλυτη προστασία της ελευθερίας του άρθρου 5 παρ. 2 του Συντάγματος , το άρθρο 4 παρ. 2 του Α.Ν. 1363 εξαιρεί όσους δεν ομολογούν την επικρατούσα θρησκεία.

Η εφαρμογή επομένως του ποινικού νόμου που εδώ μας απασχόλησε , προκαλεί πληθώρα συνταγματικών παραβιάσεων. Παραβιάσεων οπωσδήποτε σημαντικών και ανεπίτρεπτων.

Γ.ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από τη μελέτη του προσηλυτισμού και ειδικά τη μελέτη τη διεξοδική που γίνεται υπό το πρίσμα όλων των σχετικών ζητημάτων και νομοθετικών διατάξεων , αντιλαμβάνεται κανείς τη σημασία πρώτα από όλα της θρησκείας για τον άνθρωπο.Αποτελεί η θρησκεία έννοια πανανθρώπινη και από καταβολής κόσμου άμεσα συνυφασμένη με την ανθρώπινη φύση.Θρησκεία , θρησκευτική ελευθερία και προσηλυτισμός , είναι μάλιστα έννοιες αλληλένδετες.Η θρησκευτική ελευθερία με τόσο κόπο κατακτήθηκε από τον άνθρωπο και κατάληξε στις μέρες μας να αποτελεί αντικείμενο προστασίας από τα σύγχρονα Συντάγματα.

Η σπουδαιότητα αυτή της θρησκευτικής ελευθερίας και πίστης , η ιδιοτέλεια της ανθρώπινης φύσης και οι πολιτικές σκοπιμότητες είναι και οι λόγοι της εμφάνισης του προσηλυτισμού.

Σημαντική είναι και η ύπαρξη των συνθηκών θρησκευτικής ελευθερίας και εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος.Να μπορούν οι σύζυγοι να πρεσβεύουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις που επιθυμούν , να μπορούν οι γονείς να διαπαιδαγωγήσουν τα τέκνα τους και να τους μεταδώσουν τα θρησκευτικά πιστεύω που οι ίδιοι επιθυμούν.Να μην καταχρώνται οι γονείς τις αδυναμίες των τέκνων τους και να μην δημιουργούν οι σύζυγοι προβλήματα ο ένας στον άλλο.Να σέβονται ο καθένας τον αυτόνομο ιδιωτικό χώρο του άλλου.

Τυχόν μη τήρηση των παραπάνω , από γονείς και συζύγους , συνεπάγεται τη δημιουργία τριγμών στις οικογενειακές σχέσεις που ενδέχεται να οδηγήσουν στον σοβαρό κλονισμό του γάμου και στο διαζύγιο.Ενδέχεται να οδηγήσουν και στην ανάμειξη του δικαστηρίου , αναφορικά με την τύχη των τέκνων.

Ο ενδοοικογενειακός προσηλυτισμός , είναι πολυδιάστατος και πολυποίκιλλος.Είναι επικίνδυνος και πολλές φορές καταστροφικός.Η συνταγματική και νομοθετική προστασία στην Ελλάδα , μέσω των διατάξεων του ποινικού , του οικογενειακού και του δημοσίου δικαίου , αν και συχνά στο παρελθόν δημιούργησε προστριβές και διαμάχες , όσον αφορά στην ερμηνεία της , σε γενικές γραμμές , μπορεί να χαρακτηριστεί επαρκής.

Δ.ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο προσηλυτισμός αποτελεί φαινόμενο αρχαιότατο.Συμφαίνεται και συνδέεται άμεσα με την θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία λατρείας και την παραβίαση της άσκησής της.Πλέον , ως ατομικό δικαίωμα , η θρησκευτική ελευθερία κατοχυρώνεται συνταγματικά.

Συχνά εμφανίζονται συμπεριφορές προσηλυτισμού στα πλαίσια των οικογενειακών σχέσεων.Είτε μεταξύ γονέων και τέκνων , είτε μεταξύ συζύγων.Οι ενέργειες αυτές , οδηγούν κατά κύριο λόγο στον κλονισμό και τη διατάραξη της οικογενειακής γαλήνης και καλούνται σε επέμβαση τα αρμόδια κρατικά όργανα ή τα δικαστήρια και σε εφαρμογή οι κατάλληλοι κανόνες δικαίου.

Κανόνες οι οποίοι στις μέρες μας είναι θεσμοθετημένοι και βρίσκονται στην υπηρεσία του ανθρώπου , ανάγοντας τα ατομικά του δικαιώματα σε πρωτεύοντα δικαιώματα.

Conversion is an ancient phenomenon that has an immediate connection with the freedom of religion and worship as well as infringement. Moreover as an individual right the freedom of religion is constitutionally fortified. We often observe behavioral conversion framing family relations either among children and parents or among husband and wife. These actions lead to the impairment and disturbance of family balance. Therefore the equilibrium is maintained by the intervention of the state authorities or the law-courts and the rules of law and right. Rules that in our days are decreed by legislation and serve the people and human rights raising individual rights to first in importance rights.

Ε.ΛΗΜΜΑΤΑ

Θρησκεία – Religion

Θρησκευτική ελευθερία – Religious freedom

Οικογένεια – Family

Γονέας – Parent

Γονική μέριμνα – Parental care

Τέκνο – Child

Εκπαίδευση – Education

Προσηλυτισμός – Conversion

ΣΤ.ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Κ. Αστικός Κώδικας
Α.Ν. Αναγκαστικός Νόμος
ΑΠ Άρειος Πάγος
Άρθρ. Άρθρο

-33-

Βλέπε βλ
Έκδ. Έκδοση
ΕλλΔνη Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕφΑΘ Εφετείο Αθηνών
Ν νόμος
Ν.Δ. νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ Νομικό Βήμα (περιοδικό)
Παράγραφος παρ.
Ποιν Χρον Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
Σ Σύνταγμα
Σελ Σελίδα 33
Στε Συμβούλιο της Επικρατείας

Ζ.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαβούσκου , Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού δικαίου , 1978
2. Δαγτόγλου Π.Δ. , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα , 2005
3. Δασκαρόλης Γεώργιος , Παραδόσεις Οικογενειακού Δικαίου , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή , 1992
4. Δημητρόπουλος Ανδρέας , Συνταγματικά Δικαιώματα , τόμος ΙΙΙ , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα , 2005

5. Δημητρόπουλος Ανδρέας , Κοινωνικός Ανθρωπισμός και Ανθρώπινα Δικαιώματα , ΝοΒ 28 , 8επ
  6. Δημητρόπουλος Ανδρέας , Η Συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την Ιδιωτική εξουσία , 1981-82
  7. Καρανίκα , Τα εγκλήματα κατά της θρησκείας , 1955
- 34-
8. Κατράς Γ. , Προσηλυτισμός και Ιεραποστολή , ΕλλΔνη 1980
  9. Κονιδάρης Ιωάννης , Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα , 2000
  10. Λοβέρδου Ανδρέα , Προσηλυτισμός , 1986
  11. Μάνεσης Αριστόβουλος , Συνταγματικά Δικαιώματα – Ατομικές Ελευθερίες , Θεσσαλονίκη , 1982
  12. Μαρίνος Αναστάσιος , Η θρησκευτική ελευθερία , Αθήνα , 1972
  13. Μουσταίρα Ελίνα , Συγκριτικό Δίκαιο Πανεπιστημιακές Παραδόσεις , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή , 2004
  14. Παπαχρίστου Θανάσης , Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα , 1998
  15. Σωτηρέλλης Γιώργος , Θρησκεία και εκπαίδευση κατά το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα , 1993

16. Τρωιανός Σπύρος , Παραδόσεις Εκκλησιαστικού Δικαίου , Αθήνα , 1984

Η.ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ-ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Α.ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

1.ΑΠ 655/1954 ΝοΒ Β΄ 1242-1245

-35-

2.ΑΠ 612/1974 (ΤΜ Γ΄) ΝοΒ 23

3.ΑΠ 480/1992 ΕλλΔνη 33 (1992) 1573

4.ΑΠ 289/1953 Ποιν Χρον 1953 494

5.ΑΠ 728/1983 Ποιν Χρον 33 (1983) 937

Β.ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ν. 590/1977 Άδεια επισκόπου για τέλεση θρησκευτικού γάμου

Ν. 1250/1982 , τέλεση του γάμου

Οικογενειακό Δίκαιο , Α.Κ. , Άρθρ. 1386 , 1387 , 1416 , 1511 , 1518

Σ Άρθρ. 4 , 5 παρ. 1 , 13 , 21 παρ.1

